

Prof. Isabel RODÀ DE LLANZA; **Error! Marcador no definido.**

- 1.- L'Arqueologia romana. Marc geogràfic i cronològic. Problemàtica i tendències actuals. Les cultures prerromanes de la Mediterrània Occidental.
- 2.- El substrat itàlic i la formació de la cultura etrusca. principals excavacions i jaciments.
- 3.- La "romanització" de la península Ibèrica. Del substrat prerromà a l'època imperial. Ciutat i camp. Infraestructures.
- 4.- Arqueologia romana i fonts literàries. Aportació hel·lenística i innovacions tecnològiques romanes. La renovació arquitectònica. Arqueologia de l'economia romana: explotació i comercialització dels recursos.
- 5.- Tècniques constructives. Materials. Els edificis públics. Arquitectura privada: **insulae, domus, uillae**, el món funerari. Le vies i l'organització del territori.
- 6.- L'escultura: tècniques i gèneres. El relleu històric i el retrat. Escultura i iconografia. Models oficials i models locals.
- 7.- Tècniques d'ornamentació arquitectònica. Pintura parietal i estuc. Revestiments marmoris. Paviments i mosaics: estils i tècniques principals.
- 8.- Materials inorgànics. Metalls. Les pedres dures. El vidre. La ceràmica: ceràmiques de taula, de cuina i de transport.
- 9.- Materials orgànics. Fusta. Ós i ivori. El paper.
- 10.- L'arqueologia romana en les diverses províncies de l'Imperi: Orient i Occident. Les diverses tradicions anteriors. El limes. Les províncies europees, asiàtiques i nordafricanes. Topografia de Roma.
- 11.- Arqueologia republicana anterior al s. I a.C.: el Laci i Roma; Hispania. Arqueologia tardorepublicana: de Sil·la a Cèsar.
- 12.- Arqueologia romana protoimperial: d'August als Flavis. Rerafons ideològic i propagandístic. La monumentalització de les ciutats.

13.- El segle II d.C. Canvis formals i dificultats de datació. L'arqueologia de les religions orientals. L'arquitectura de Roma: els fòrums de Nerva i Trajà. Les columnes i el relleu històric. **Uillae**: la vil·la de Tívoli. Els sarcòfags. La pintura: Roma i Òstia. Les ceràmiques africanes.

14.- El s. III. Dinastia dels Severs; l'"anarquia militar"; les reformes de Diocleciana. Ciutat i camp. Arquitectura: muralles i palaus (Split). Evolució del retrat. Les ceràmiques: les africanes i les dels tallers narbonesos.

15.- L'arqueologia paleocristiana anterior a Constantí. El cristianisme dintre del marc social. Els testimonis més antics. Les necròpolis: catacombres i sarcòfags. Problemàtica de la tomba de Sant Pere. Anàlisi arqueològica de les persecucions.

16.- El segle IV: de Diocleciana a Constantí. L'arqueologia romana en relació a la paleocristiana. Orient i Occident. Canvis en el llenguatge de l'art oficial; iconografia de l'emperador: el pòrfir. El nord d'Àfrica. Retrats i sarcòfags. El mosaic. La pintura: les catacombres de Roma i els murals de Trèveris. Mosaics pavimentals i parietals. La ceràmica africana D. Metalls. Vidres: produccions del Rhin i de la badia de Nàpols: els **diatrete**; els murals de vidre; els "fondi d'oro". Marfils: els díptics consulars.

17.- Arquitectura. Arquitectura oficial: els arcs de Galeri a Tessalònica i de Constantí a Roma. Arquitectura: Roma i Trèveris. Reutilització de materials. Edificis de planta central. Les grans **uillae**. Les necròpolis i els monuments funeraris. Edificis cristians: primers llocs de culte i transformació de l'espai privat. Tipologia dels edificis cristians: basíliques, baptisteris i **martyria**.

SELECCIÓ BIBLIOGRÀFICA

Actes del XIV Congr s Internacional d'Arqueologia Classica (Tarragona 1993), 2 vols., Tarragona 1994.

P. ADAM, **La construction romaine. Matériaux et techniques**, Grands manuels Picard, Paris 1989, 2^a ed.

M. BENDALA, comis., **La ciudad hispanorromana**, cat. exposició, Tarragona 1993, Barcelona 1993.

M. CLAVEL-LEVEQUE i P. LEVEQUE, **Villes et structures urbaines dans l'Occident romain**, Paris 1984 (2. ed.).

Corpus Signorum Imperii Romani (=CSIR), 1963-.

C. DAREMBERG-E. SAGLIO, **Dictionnaire des Antiquités grecques et romaines**, 9 vols en 5 t., Paris 1987-1916 (reimpr. Graz, 1969).

Enciclopedia dell'arte antica, classica e orientale, Ist. Enciclopedia Italiana, Roma 1958-, +
1 Atlante dei complessi figurati (1973) i **2 Atlante delle forme ceramiche I-II** (1981-1985).

K. GREENE, **The Archaeology of Roman Economy**, University of California Press, Berkeley-Los Angeles, 1987.

P. GROS, **L'architecture romaine du début du IIIe siècle av. J.-C. à la fin de l'Haut-Empire**, Les Manuels d'Art et d'Archéologie antiques, vols. 1-2, Picard, Paris 1996-2001.

P. GROS-M.TORELLI, **Storia dell'urbanistica. Il mondo romano**, Laterza, Roma-Bari 1994 (3^a ed.).

Hispania. El legado de Roma, M. ALMAGRO-GORBEA, J.M^a. ÁLVAREZ, edd. (cat. exposició Saragossa-Mèrida 1998-1999), Saragossa 1999.

Hispania Romana. De tierra de conquista a provincia del Imperio, cat. exposició, Roma 1997.

Journal Roman Archaeology, Michigan 1988-.

S. KEAY, **Hispania romana**, Barcelona, ed. AUSA, 1988.

R. MARTIN, **Architecture et Urbanisme**, Col. Ec. Française de Rome 99, Paris-Roma 1987.

J.M. NOGUERA-E. CONDE, edd., **El sarcófago romano. Contribuciones al estudio de su tipología, iconografía y centros de producción**, Universitat de Múrcia 2001.

M. PY, dir, **Dictionnaire des céramiques antiques (VIIe s. av. n.è-VIIe s. de n. è) en Méditerranée nord-occidentale**, LATTARA 6, Lattes 1993.

I. RODÀ, **L'urbanisme romà. Els romans i l'art**, Manuals de l'UOC, Barcelona 1997.

EAD., **Les ciutats catalanes i els monuments de l'època romana**, Manuals de l'UOC, Barcelona 1997.

Roma a Catalunya, cat. exposició, Institut Català d'Estudis Mediterranis-Enciclopèdia Catalana, Barcelona-Tarragona 1992-1993.

EPIGRAFIA

1.- Definició. Repertoris i principals instruments bibliogràfics. Tècniques de descripció del monument epigràfic. Tècniques de transcripció i edició del text epigràfic. La importància de l'entorn arqueològic.

2.- Aspecte formal del monument epigràfic. Els suports. Tipologia. Decoració. Materials. **Officinae**. Arqueologia i Epigrafia.

3.- Contingut de les inscripcions: votives, honorífiques, funeràries. Epigrafia jurídica, viària, obres públiques. **Instrumentum inscriptum**. Conceptes i criteris de classificació i ordenació. Formularis i cronologia.

4.- Evolució de l'escriptura: criteris paleogràfics i els seus límits. Signes, abreviacions, nexes.

5.- L'onomàstica. L'estructura del nom. L'onomàstica com a criteri de determinació de l'origen geogràfic, social i com a índex de cronologia. Repertoris onomàstics.

6.- Epigrafia i societat. Les classes socials. La promoció personal. Les elites locals. Evergetisme. Senadors i cavallers, l'àmbit municipal. Les classes depenents: lliberts i esclaus.

7.- Inscripcions imperials. El culte dinàstic.

8.- L'exèrcit romà a través de l'epigrafia. Mobilitat i desplaçaments. Unitats. Graus i condecoracions.

9.- L'administració pública a través de l'epigrafia. Províncies, convents i ciutats. Magistrats i funcionaris. Associacions professionals i **collegia**. Oficis.

10.- Caracterització de l'epigrafia a les diverses zones de l'Imperi romà. Models oficials i adaptacions locals.

11.- L'epigrafia de la Hispània romana. Factors de contacte i factors diferenciadors. Les distintes zones epigràfiques de la península Ibèrica. Tipologia i materials específics. L'epigrafia romana com a via de coneixement del món indígena.

12.- L'epigrafia republicana i la primera epigrafia provincial. L'època d'August i els Juli-claudis.

13.- L'epigrafia de l'Alt Imperi: dels Flavis als Severs. Canvis en la valoració del missatge epigràfic.

14.- L'epigrafia de la segona meitat del s. III: mil·liaris i monuments públics. El segle IV.

15.- Epigrafia cristiana. Formes de transició entre epigrafia pagana i cristiana. Formularis. Decoració. Paleografia. Presentació de les inscripcions. Epigrafia funerària: plaques, sarcòfags i laudes de mosaic. Consagracions. Deposicions de relíquies. Reutilitzacions.

AE= L'Année Épigraphique, fundada l'any 1888 per R. CAGNAT. Darrer volum corresponent a l'any 1999, editat der P.U.F., París 2002.

J. BATLLE HUGUET, **Epigrafia latina**, Barcelona 1963 (3^a ed.).

E. CAGNAT, **Cours d'épigraphie latine**, París 1914 (reimpr. 4^a ed., 1964).

I. CALABI LIMENTANI, **Epigrafia latina**, Varese-Milà 1973, (3^a ed.).

CIL = Corpus Inscriptionum Latinarum, XVII vols.,Berlin 1863-.

CIL II, ed. altera = Corpus Inscriptionum Latinarum, Berlin 1995-. Vols. II2/5 (1998); II2/7 (1995); II2/14 (1995), VI pars VIII, fasc. II (1996); vol. VI, pars III, fasc. III (2000).

Dizionario epigrafico di antichità romane d'E. DE RUGGIERO, Roma 1895- (reimpr. Roma, 1961-1962).

H. DESSAU, **Inscriptiones Latinae Selectae (=ILS)**, 5 vols., Berlin 1962, (2^a ed., 1^a ed., 1892-1916).

J. D'ENCARNAÇÃO, **Introdução ao estudo da epigrafia latina**, Universitat de Coimbra, 1997 (3^a ed.)

I. DI STEFANO MANZELLA; **Mestiere di epigrafista (Guida alla schedatura del materiale epigrafico lapideo)**, Roma 1987.

A.E. GORDON, **Illustrated Introduction to Latin Epigraphy**, Berkeley-Los Angeles-Londres, 1983.

Guide de l'épigraphiste. Bibliographie choisie des épigraphies antiques et médiévales, Bibliothèque de l'École Normale Supérieure, París 2000 (3^a ed.).

Hispania Epigraphica, vols. 1-7, Madrid 1898-2001.

J.M. IGLESIAS GIL-J. SANTOS YANGUAS, **Vademecum para la Epigrafía y Numismática latinas**, Librería Estudio, Santander 2002.

L. KEPPIE, **Understanding Roman Inscriptions**, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1991.

P. LÓPEZ BARJA, **Epigrafia latina**, ed. Tórculo, Santiago de Compostela 1993.

Scripta manent, cat. exposición (R. COMES-I. RODÀ edd.), Museu d'Arqueologia de Catalunya, Barcelona 2002.

G.C. SUSINI, **Epigrafia romana**, Roma 1982.

Scripta manent, cat. exposició (R. COMES-I. RODÀ edd.), Museu d'Arqueologia de Catalunya, Barcelona 2002.